
Minnisblað

Dagsetning: 11. ágúst 2020

Höfundur: Þórólfur Guðnason sóttvornalæknir

Viðtakandi: Svandís Svavarsdóttir heilbrigðisráðherra

Málsnúmer/skjalalýkill: 2001208/6.1.1

Efni: Minnisblað sóttvornalæknis varðandi aðgerðir til að takmarka smit af völdum SARS-CoV-2 með ferðamönnum til Íslands og aðgerðir innanlands til að hefta útbreiðslu.

Frá 15. júní 2020 hafa verið viðhafðar skimanir á landamærum á Íslandi sem miða að því að lágmarka áhættuna á því að SARS-CoV-2 veiran sem veldur COVID-19 berist hingað til lands. Fyrir þann tíma var ferðamönnum gert að dvelja í sóttkví í 14 daga með vissum möguleika á undanþágu (sóttkví B). Allmikil ásókn var í sóttkví B og því ekki hægt að tala um að landið hafi verið lokað á þessum tíma. Ekki liggja fyrir upplýsingar um hversu vel einstaklingar héldu reglur í sinni sóttkví en engar sýkingar voru raktar til þessara einstaklinga.

Í dag hafa um 115.000 farþegar komið til Íslands eftir 15. júní sl. og tæplega 80.000 verið skimaðir. Skimunin hefur leitt í ljós að rúmlega 30 einstaklingar hafa greinst með virk smit á landamærunum og rúmlega 100 með gömul óvirk smit. Þeir einstaklingar sem greinast með virk smit eru settir í einangrun og hefur lítil sem engin dreifing átt sér stað innanlands frá þeim. Um helmingur þeirra sem greinst hafa á landamærunum með virk smit eru búsettir á Íslandi og má því fullyrða að skimunin hafi komið í veg fyrir umtalsverða útbreiðslu veirunnar innanlands. Frá 13. júlí hefur einnig verið viðhaft það verklag að einstaklingar sem hafa hér víðtækt tengslanet hafa auk skimunar við komu verið settir í svokallaða heimkomusmitgát í 4–6 daga og að þeim tíma liðnum farið í aðra sýnatöku. Á þessum tíma hafa um 8.400 farið í tvær sýnatökur og einungis tveir fundist með veiruna í seinni sýnatökunni.

Þrátt fyrir skimunina hafa komið hér upp tvær hópsýkingar af völdum tveggja undirtegunda af veirunni sem ekki fundust við skimun á landamærunum. Önnur þessara tegunda hefur náð að dreifa sér nokkuð víða og hafa um 100 einstaklingar greinst og fjórir lagst inn á sjúkrahús og þar af einn á gjörgæslu. Á þessari stundu hefur ekki tekist að fullu að ná utan um útbreiðsluna. Einnig er ekki ljóst hvernig veiran hefur borist hingað til lands. Tekist hefur hins vegar að takmarka dreifingu hinnar undirtegundarinnar við sex einstaklinga en ljóst er að hún barst hingað með erlendum ferðamanni og var það fyrsta staðfesta tilvikið þar sem erlendum ferðamaður smitar út frá sér.

Frá því að skimun á landamærum hófst hefur verið ljóst að skimunargetan hér á landi er takmörkuð, bæði hvað varðar sýnatökur sem og rannsóknargetu á sýkla- og veirufræðideild Landspítala. Samkvæmt upplýsingum frá Landspítala þá er hámarksgeta deildarinnar um 2.000 sýni á sólarhring og í þeirri tölu felast sýni frá skimun á landamærum og sýni sem tekin eru vegna einkenna sem samræmast COVID-19 en þau sýni ættu ætíð að njóta forgangs við sýnatöku og greiningu. Undanfarna daga hefur fjöldi daglegra sýna farið verulega yfir þetta hámark sem er áhyggjuefni. Ljóst er að afkastageta sýkla- og veirufræðideildar mun ekki

aukast að neinu marki fyrr í október/nóvember 2020. Á þessari stundu hefur Íslensk erfða- greining boðið fram aðstoð sína við rannsóknir á sýnum sem eykur afkastagetuna og mun aðstoðin vara þar til afkastageta sýkla- og veirufræðideildarinnar eykst. Ekki er hægt að fullyrða á þessari stundu hver dagleg heildarafkastageta veirurannsóknna er en líklega er hún a.m.k. 2.000 og allt upp í 5.000 sýni á sólarhring.

Opinberar sóttvarnaráðstafanir hér á landi hafa til þessa annars vegar byggst á því að lágmarka áhættuna á því að veiran komist hingað inn í samfélagið og hins vegar að beita sóttvarnaráð- stöfunum innanlands ásamt ýmsum takmarkandi aðgerðum.

Að mínu mati er nú svo komið að við stöndum frammi fyrir ýmsum möguleikum á sóttvarna- aðgerðum bæði á landamærum og innanlands sem miða að því að lágmarka áhættuna á því að hér brjótist út alvarlegur faraldur af völdum COVID-19. Þessar aðgerðir eru hins vegar mismunandi íþyngjandi fyrir íslenskt samfélag og íslenskan efnahag og því blasir við að mínu mati, að stjórnvöld verði að grípa til þeirra aðgerða sem að þeirra mati veldur sem minnstum samfélagslegum skaða að teknu tilliti til fjölda þátta er varða sóttvarnir, lýðheilsu almennt og samfélagsleg áhrif.

Hér á eftir mun ég reifa nokkrar aðgerðir á landamærum sem komið hafa til umræðu varðandi frekari opnun landamæra fyrir ferðamönnum og einnig frekari lokun þeirra. Ég mun benda á ýmsa kosti og ókosti sem fylgja þeim tillögum sem fram hafa komið og leggja á þær mat út frá sóttvarnalegum sjónarmiðum hvað varðar varnir gegn COVID-19. Ég eftirlæt stjórnvöldum hins vegar að leggja á þær hagrænt og samfélagslegt mat. Einnig legg ég til, til hvaða annarra aðgerða skuli grípa eftir 13. ágúst nk. til varnar frekari útbreiðslu COVID-19 hér á landi.

I. **Aðgerðir á landamærum**

Þann 15.06.2020 voru teknar upp skimanir á landamærum sem tekið hafa nokkrum breytingum undanfarið. Almennt má þó fullyrða að þær hafi gefið góðar upplýsingar um smithættu frá ferðamönnum og að þær hafi einnig verið áhrifaríkar við að koma í veg fyrir að smit berist hingað til lands. Rúmlega 30 einstaklingar hafa greinst með virk smit á landamærum sem tekist hefur að einangra og þannig hindra frekari útbreiðslu. Hins vegar hafa tvö afbrigði veirunnar náð að komast fram hjá skimuninni og valda hér faraldri með alvarlegum heilsufarslegum afleiðingum.

Eftirfarandi aðgerðir á landamærum hafa mest verið til umræðu undanfarið:

1. **Aðgangur ferðamanna til landsins verði óheftur.**

Skimunin frá 15.6.2020 sýnir að líkur á að hingað komi smitandi einstaklingar eru ekki miklar en hins vegar hefur komið ljós að smit frá einum ferðamanni getur orðið að faraldri innanlands með alvarlegum afleiðingum. ***Ég mæli því alls ekki með þessum kosti á þessari stundu sérstaklega í ljósi þess að faraldurinn er í miklum vexti víða í heiminum. Miklar líkur eru á þessi ráðstöfun leiði til útbreidds faraldurs sem erfitt yrði að ráða við og myndi líklega valda miklu álagi á heilbrigðiskerfið með alvarlegum afleiðingum.***

2. **Beitt verði ítrustu hömlum á komur einstaklinga hingað til lands.**

Ýmsar leiðir kunna að verða möglegar til að stöðva komur einstaklinga hingað til lands og ekki á færi sóttvarnalæknis að nefna hverjar þær eru. Það er hins vegar ólíklegt að það takist að loka landinu algjörlega fyrir öllum komum til langs tíma. Því eru miklar líkur á að veiran muni berast hingað fyrr eða síðar, sérstaklega á

meðan hún er í vexti víða um heim sem líklega mun standa næstu mánuði eða ár. **Ég tel því að slíkar aðgerðir muni ekki koma að fullu í veg fyrir dreifingu veirunnar hingað og muni ekki koma í veg fyrir dreifingu hennar innanlands.**

3. Öllum einstaklingum sem koma hingað til lands verði gert að fara í 14 daga sóttkví án skimunar.

Slík ráðstöfun myndi að líkindum fækka verulega fjölda ferðamanna hingað til lands. Einhverjir einstaklingar myndu hins vegar koma erlendis frá vegna bráðnauðsynlegra starfa hér á landi. Erfitt gæti reynst að hafa eftirlit með hvort einstaklingar haldi sóttkví og mikin mannafla þyrfti til þess og þá væntanlega víða um land. Líkur á því að veiran berist hingað til lands myndu minnka verulega en yrðu þó enn til staðar. **Þessar aðgerðir myndu því minnka verulega líkur á dreifingu veirunnar hingað til lands en ekki koma í veg fyrir slíkt.**

4. Skimun allra á landamærum við komuna hingað til lands.

Þessi ráðstöfun myndi að líkindum ekki hafa mikil áhrif á ferðamannastrauminn hingað til lands en myndi minnka líkur á að veiran komi hingað. Nýlega smitaðir einstaklingar geta hins vegar greinst neikvæðir við komuna hingað til lands en orðið smitandi nokkrum dögum síðar eins og dæmin hafa sýnt. Afkastageta skimunarinnar myndi takmarka þann fjölda sem hingað kæmi. **Þessi aðgerð mun því minnka líkur á að smit berist hingað til lands en ekki koma í veg fyrir slíkt.**

5. Skimun allra á landamærum, sóttkví í 4-6 daga og í framhaldi af því sýnataka 2.

Þetta fyrirkomulag er viðhaft í dag fyrir þá sem ætla að dvelja hér á landi lengur en 10 daga og eru að koma frá áhættusvæðum. Reyndar er ekki beitt strangri sóttkví heldur sk. heimkomusmitgát sem er minna íþyngjandi en án efa er öruggara að gera kröfum um hefðbundna sóttkví. Tveir einstaklingar hafa greinst í sýnatöku 2 sem ekki greindust í fyrstu sýnatöku og er þessi aðgerð því sennilega næmasta aðferðin við að koma í veg fyrir að veiran komist hingað til lands. Hún krefst hins vegar mikillar rannsóknargetu, skipulags og mannafla og er auk þess kostnaðarsöm. Erfitt gæti reynst að hafa eftirlit með hvort einstaklingar haldi sóttkví og mikinn mannafla þyrfti til þess og þá væntanlega víða um land. Líklega myndi þessi aðgerð einnig draga verulega úr ferðavilja fólks til Íslands. **Þessi aðgerð er að líkindum mjög áhrifarík því skyni að lágmarka áhættuna á því að veiran berist hingað til lands. Fjöldi ferðamann hingað til lands myndi takmarkast við skimunargetu.**

6. Skimun allra á landamærum sem koma frá áhættusvæðum en einstaklingum frá lág áhættusvæðum yrði sleppt.

Þessi aðferð hefur verið notuð hér landi og hefur komið í veg fyrir að smit hafi borist hingað til lands. Hins vegar hafa komið hér upp hópsmit af völdum tveggja undirtegunda veirunnar þrátt fyrir skimunina og ekki ljóst hvernig veiran komst inn í landið. Þessi aðferð minnkar því líkur á að veiran komist hingað inn en kemur ekki fyllilega í veg fyrir að það geti gerst. Einnig getur verið erfiðleikum bundið að skilgreina lönd eftir áhættusvæðum þar sem að vöxtur er víða í útbreiðslu veirunnar erlendis og hætt við að flest lönd verði flokkuð sem áhættulönd. **Þessi aðferð er vel framkvæmanleg í dag m.t.t. afkastgetu skimunarinnar og minnkar**

líkur á að veiran komist hingað til lands en kemur ekki í veg fyrir slíkt. Hins vegar takmarkast fjöldi ferðamanna við afkastagetu skimunarinnar.

7. Skimun allra einstaklinga á landamærum, sóttkví í 5-7 daga fyrir einstaklinga frá áhættusvæðum og síðan sýnataka 2 hjá einstaklingum í sóttkví.

Þessi aðferð er í raun afleidd af þeirri aðferð sem lýst er hér að ofan í lið 5. Erfitt gæti reynst að hafa eftirlit með hvort einstaklingar haldi sóttkví og mikinn mannafla þyrfti til þess og þá væntanlega víða um land. Líkur á að smit komist inn í landið eru hér meiri en lýst er í lið 5 en þessi kostur er hins vegar auðveldari og ódýrari í framkvæmd. Einnig myndi þessi aðferð að líkindum ekki hafa eins mikil áhrif á ferðamannastrauminn eins og lýst er í lið 5. ***Þessi kostur er því álitlegur en fjöldi ferðamanna takmarkast við skimunargetu.***

8. Sóttkví allra í 7 daga sem lýkur með sýnatöku.

Þessi aðferð myndi sennilega greina nánast alla sem í raun eru smitaðir en þeir gætu hafa smitað aðra á þeim tíma sem þeir eru í sóttkvínni. Auk þessu eru líkur á að draga myndi verulega úr fjölda ferðamanna. Erfitt gæti reynst að hafa eftirlit með hvort einstaklingar haldi sóttkví og mikinn mannafla þyrfti til þess og þá væntanlega víða um land. ***Þessi kostur er ekki eins álitlegur og ýmsir aðrir kostir og fjöldi ferðamanna takmarkast við skimunargetu..***

9. Skimun einstaklinga frá lág áhættusvæðum en 14 daga sóttkví hjá einstaklingum frá áhættusvæðum.

Þessi aðferð er vel framkvæmanleg en mun væntanlega fækka verulega farþegum frá há áhættusvæðum. Einnig verður erfitt að fylgjast með því hverjir raunverulega koma frá há áhættusvæðum og kjósa því í skimun í stað sóttkvíar. Erfitt gæti reynst erfitt að hafa eftirlit með hvort einstaklingar haldi sóttkví og mikinn mannafla þyrfti til þess og þá væntanlega víða um land. Eins og áður hefur komið fram þá getur skimun misst af veirunni hjá einstaklingum sem nýlega hafa smitast og 14 daga sóttkví kemur ekki að fullu í veg fyrir að sýktur einstaklingur komist út í samfélagið. Fjöldi farþega sem færi í skimun yrði líklega u.þ.b. sá sami og fer í skimun í dag. ***Þessi aðgerð dregur úr líkum á að veiran berist hingað til lands en er ekki eins áhrifarík eins og sumar aðrar aðgerðir sem nefndar hafa verið. Farþegum frá áhættusvæðum myndi líklega fækka en erfitt yrði að flokka farþega eftir svæðum.***

Samantekt og álit.

Allar takmarkandi aðgerðir á landmærum minnka áhættuna á því að SARS-CoV-2 berist hingað til lands en engin aðgerð kemur algerlega í veg fyrir að það geti gerst. Skimun á landamærum getur takmarkað fjölda ferðamanna og getur jafnfram dregið úr líkum á að veiran berist hingað.

Áhrifaríkasta leiðin til að koma í veg fyrir að veiran berist hingað til lands að mínu mati er að skima alla farþega á landamærum, krefja þá um sóttkví í 4-6 daga og skima þá aftur að þeim tíma liðnum eins og lýst er í lið 5 hér að ofan.

Aðrar aðferðir hafa mismunandi kosti og galla en eru ekki jafn áhrifaríkar.

II. **Aðgerðir innanlands.**

Aðgerðir innanlands til að hamla útbreiðslu veirunnar felast í að hvetja einstaklinga til að viðhafa einstaklingsbundnar sýkingavarnir, virða 2ja metra nálægðarmörk og beita ýmsum takmarkandi samfélagslegum aðgerðum.

Núverandi aðgerðir um fjöldatakmörkanir, nálægðarmörk og opnunartíma vínveitingastaða gilda til 13. ágúst n.k. og því þurfa nýjar reglur að koma til eftir þann tíma.

Ég legg því til að eftirfarandi reglur verði látnar gilda innanlands frá 13. ágúst 2020

1. **Fjöldatakmörkanir.**

Fjöldi einstaklinga í sama rými verði áfram leyfður að hámarki 100 einstaklingar. Börn fædd 2005 og síðar teljast ekki með. Fjöldatakmörkanir verði endurskoðaðar eftir 1-2 vikur.

Ofangreind fjöldatakmörk taka þó hvorki til alþjóðaflugvalla og -hafna né til farþegaferja innanlands eða skipa og loftfara í millilandaferðum

2. **Nándarregla.**

Viðhafa skal tveggja metra nándarreglu á milli óskyldra einstaklinga nema í skólum. Þar skal eins metra nándarregla gilda.

Ofangreind nándarregla tekur þó hvorki til alþjóðaflugvalla og -hafna né til farþegaferja innanlands eða skipa og loftfara í millilandaferðum

3. **Skólar og fræðslustarfsemi.**

i. **Leik- og grunnskólar.**

Engar hömlur gilda hjá börnum sem fædd eru 2005 og síðar heldur einungis hjá eldri einstaklingum. Um þá einstaklinga gildir 100 manna hámarksreglan og eins metra nándarregla.

ii. **Framhalds- og háskólar.**

100 manna fjöldatakmörkanir gilda og eins metra nándaregla. Sótthreinsun sameiginlegra áhalda verði gerð a.m.k. einu sinni á dag. Mikil áhersla verði lögð á einstaklingsbundnar smitvarnir.

4. **Listviðburðir.**

Áfram verði 100 manna fjöldatakmörkunum og tveggja metra nándarreglu beitt. Þetta verði þó endurskoðað eftir 1-2 vikur í ljósi þróunar og stöðu faraldursins.

5. **Skemmti- og vínveitingastaðir.**

Áfram verði verði 100 manna fjöldatakmörkunum og tveggja metra nándarregla í gildi. Opnunartími verði áfram til kl. 23:00. Áhersla verði lögð á viðeigandi eftirfylgni með þessum ráðstöfunum.

6. Íþróttastarf.

- Íþróttir með snertingu verði leyfðar að uppfylltum eftirfarandi skilyrðum:
 - Sérsambönd ÍSÍ geri reglur um framkvæmd æfinga og keppni í sínum greinum.
 - Reglurnar verði unnar í samvinnu við ÍSÍ sem leitar sérfræðiráðgjafar hjá sóttvarnalækni
 - Tveggja metra nándarregla verði virt í búningsklefum og öðrum svæðum utan keppni og æfinga skv. reglum hvers sérsambands ÍSÍ
 - Áhorfendur verði ekki leyfðir
 - Keppnisáhöld verði sótthreinsuð milli notenda eins og kostur er og samkvæmt reglum hvers sérsambands ÍSÍ.

7. Vinnustaðir, verslanir, opinberar byggingar og þjónusta.

Þessir staðir skipuleggi starfsemi sína í samræmi við ofangreint og tryggi að ekki séu fleiri en 100 einstaklingar í sama rými og að í minni rýmum séu ekki fleiri en svo að hægt sé að tryggja 2 metra fjarlægð milli einstaklinga.

- Verslanir, opinberar byggingar og þjónustufyrirtæki sem eru opin almenningi
 - tryggi aðgang að handsótthreinsi fyrir almenning og starfsmenn við innganga og í grennd við yfirborð sem margir snerta s.s. snertiskjái, afgreiðslukassa og innkaupakerrur.
 - sinni vel þrifum og sótthreinsun yfirborða sem margir snerta eins oft og unnt er
 - minni almenning og starfsmenn á einstaklingssóttvarnir með merkingum og skiltum

8. Matvöruverslanir.

Matvöruverslunum sem eru yfir 1.000 m² að stærð er heimilt að hleypa til viðbótar einum viðskiptavin inn fyrir hverja 10 m² umfram 1.000 m², þó að hámarki 200 viðskiptavinum.

9. **Sundlaugar og veitingastaðir** tryggi að gestir geti haft 2 metra bil á milli sín í öllum rýmum. Á sund- og baðstöðum má gestafjöldi aldrei vera meiri en helmingur af leyfilegum hámarksfjölda gesta samkvæmt starfsleyfi. Sé hámarksfjöldi gesta ekki skráður í starfsleyfi skal miða gestafjölda við helming þess fjölda sem fataskiptirými gerir ráð fyrir. Börn fædd árið 2005 og síðar eru ekki talin með í gestafjölda.

10. Starfsemi sem í eðli sínu felur í sér að gestir noti sameiginlegan búnað s.s. líkamsræktarstöðvar, spilakassar og spilasalir geri hlé á starfsemi eða sótthreinsi slíkan búnað milli notenda.

11. Söfn, skemmtistaðir og aðrir opinberir staðir geri hlé á starfsemi ef ekki er hægt að tryggja að farið sé eftir fjöldatakmörkunum eða að bil milli ótengdra aðila sé yfir 2 metrum.
12. Í starfsemi sem eðlis síns vegna krefst meiri nálægðar en 2ja metra svo sem í heilbrigðisþjónustu, á hárgreiðslustofum, nuddstofum og í almenningssamgöngum, skal nota andlitsgrímu sem hylur nef og munn þar sem 2ja m fjarlægð milli einstaklinga verður ekki viðkomið. Andlitsgrímur sem notaðar eru utan heilbrigðisþjónustu skulu uppfylla kröfur sem fram koma í vinnustofusamþykkt evrópsku staðlasamtakanna (CEN). Sóttvarnalæknir getur sett nánari leiðbeiningar um kröfur til andlitsgríma.